

7 Gemeenschappelijk werk

Veel kloosters hebben het motto *ora et labora* omarmd, omdat ze geloven dat het een oude formule is die misschien teruggaat tot Sint Benedictus. Het is gekerfd op bovendorpels, geschilderd op muren en op kloosterprodukten aangebracht. Op 17 december 2018 leverde een Google-zoekopdracht naar deze zin ongeveer drieënhalf miljoen hits op. We ontdekken onder andere dat er een bordspel is met dit motief, *Ora et labora* wordt getoond op het hoofdkantoor van Lego in Denemarken, en het is aangenomen als motto door de stad Toledo, Ohio, in de afwijkende vorm *laborare est orare*. (1) Er is onlangs beweerd dat "*Ora et labora* (bid en werk) centrale beginselen zijn van de Heilige Regel van Sint Benedictus." (2)

Niettemin heeft relatief recent werk van Soeur Marie Benoît Meeuws aangetoond dat er geen vroegere vorm bestaat dan die welke door abt Maurus Wolter in 1880 werd gepropageerd: "Vandaar dat oude en meest voorname parool van monniken: *Ora et labora*." (3) Op basis van het bewijs dat zij heeft gepresenteerd, komen we tot de conclusie dat *Ora et labora* niet meer is dan een van de valse middeleeuwse uitdrukkingen waar de negentiende eeuw zo dol op was. Het heeft geen echte autoriteit; het is gewoon

een pakkende zin. Hoewel de beknoptheid en eenvoud ervan moeten worden toegejuicht, is er een probleem. Overall waar twee zelfstandige naamwoorden worden gecoördineerd in plaats van ondergeschikt gemaakt, ontstaat een soort rivaliteit tussen broers en zussen. Is werk belangrijker dan gebed of andersom? Wanneer de zin wordt gewijzigd in "Werken is bidden", lijkt het gebruik van de zin voorrang te geven aan werk boven gebed, in die mate dat het overbodig lijkt om uitsluitend tijd aan gebed te besteden.

Zelfs de meest onthoudingsgezinde monniken eten wel eens, en dus vallen ze onder het edict dat door de heilige Paulus werd uitgevaardigd en dat af en toe werd geciteerd in het vroege monnikendom: "Wie niet werkt, zal niet eten" (2 Thess 3:9). Ondanks het cartooneske beeld van monniken als dik, lui en dol op drank, is een typische monastieke verleiding, vooral vandaag de dag, om te veel te werken in plaats van te zwelgen in nietsdoen. (4)

In de meeste kloosters is werk het gebied waar autoriteit en gehoorzaamheid het meest zichtbaar lijken te functioneren. Monniken krijgen bepaalde taken toegewezen en terwijl ze daar werken, werken ze, op zijn minst impliciet, onder een mandaat. Toch genieten ze in de meeste situaties - en daar gaat het om - een zekere mate van vrijheid, met de gebruikelijke afspraak dat de details van hun werk aan hun eigen oordeel worden overgelaten. Ik heb gemerkt dat monniken die minder levendig lijken tijdens de andere monastieke observaties soms tot leven komen op het werk. Daarom is het waarschijnlijk een grote ontbering voor

een monnik om verstoken te zijn van een bevredigende bezigheid, en de grootste ontbering is om hem zonder werk te laten. Zoals abt Armand-Jean de Rancé van La Trappe opmerkte: "Een monnik zou niet weten hoe hij de tijd die overblijft na andere taken nuttig kan gebruiken zonder zijn toevlucht te nemen tot handenarbeid. . . . Er zijn minder mensen dan je zou denken die zich elke dag zeven of acht uur kunnen wijden aan lezen." (5)

Dit lijkt een zorg te zijn in het hoofdstuk van Sint Benedictus over werk, zoals Vogüé opmerkt: "Het hele hoofdstuk van Benedictus is daarom opmerkelijk coherent. Van het begin tot het einde streeft hij naar één enkel doel - het uitbannen van ledigheid." (6) Deze overweging lijkt ook de benadering in latere eeuwen te hebben bepaald. Smaragdus citeert eerst de *Regel van Paulus en Stefanus*, "Een monnik die ledig is van lichaam kan nooit ledig zijn van geest door onreine gedachten," en vervolgens Isidoor van Sevilla: "Het is door ledigheid dat de begeerten en verlangens die voortkomen uit schadelijke gedachten kracht verzamelen." (7)

Ondanks het belang van werk, zijn commentatoren ervan overtuigd dat de dagindeling die Benedictus in zijn horarium gaf, voorrang gaf aan lectio. Zo zegt Vogüé: "Over het algemeen echter, voor zover wij de bedoelingen van Benedictus kunnen raden, schijnen de indelingen van zijn *horarium* in de eerste plaats ontworpen te zijn vanuit het oogpunt van lectio." (8) En hoewel Benedictus twee keer zoveel tijd aan werk lijkt te besteden (zes tot zeven uur werk, gebroken in de zomer, vergeleken met een totaal van drie uur voor lectio divina), concludeert Terrence Kardong:

"RB lijkt lectio voorrang te geven boven handenarbeid. Lectio wordt altijd gedaan tijdens 'prime time' (de ochtend) en nooit teruggebracht tot minder dan twee uur." (9)

Behalve hoofdstuk 48 zijn er nog andere delen van de Regel die enig licht werpen op de realiteit van het werk in het klooster van Sint Benedictus: RB 66.6-7 (Wat zich binnen het slot bevindt), RB 57 (De kloosterlingen), RB 32 (Het gereedschap en andere zaken) en RB 35 (De wekelijkse kookploegen). Werk werd niet zelf gekozen maar opgedragen, omdat het noodzakelijk was voor het welzijn van de gemeenschap (*necessarius*: 48.13) en niet destructief werd geacht voor het monnik-zijn van de werker (57.2-3). Veel taken gingen volgens dienstrooster over van de ene monnik op de andere (32.3; 35.1; 38.1; 53.17) en veronderstelden bekwaamheid (38.12). Sommige taken hadden een hogere status dan andere (7.49, misschien 2.18), maar daar mochten monniken niet tegenin gaan. Werk werd gezien als een manier om een geest van solidariteit te creëren; eenzame arbeid (uitsluiting uit het gezelschap van anderen) werd de geëxcommuniceerden als straf opgelegd (25.3).

De criteria voor de keuze van de taken zijn noodzaak (48.3) en gehoorzaamheid (48.11). De monniken moeten "naar buiten gaan" voor hun werk, in ieder geval in de zomer (48.3); in de winter moeten ze "werken aan hun eigen taak die hun is opgedragen" (48.1 1), net als in de vastentijd (48.14). Soms zijn de monniken te ver weg om terug te keren voor het werk van God (50.1).

De werkzaamheden waarmee monniken zich bezighouden hangen af van de plaatselijke situatie. Monniken doen wat er gedaan moet worden in een bepaald klooster. In RB 66 is bepaald dat alle noodzakelijke werkgebieden zich binnen het slot bevinden: de watervoorziening, de molen, de tuin en de verschillende werkplaatsen (66.6). Monniken werken in de tuin en op het veld (7.63). Monniken werken "in de keuken, in de kelder, in de eetzaal, in de molen of bakkerij, in de tuin" (46.1). Er wordt ijzeren gereedschap gebruikt (32.1). RB 57 spreekt over degenen die inkomensgenererende ambachten uitoefenen. Wat betreft de uitspraak van Benedictus dat echte monniken hun eigen oogst binnenhalen, geeft de voorwaardelijke vorm van de zin aan dat dit niet de normale situatie is. Elders voorziet Benedictus in het verhogen van de hoeveelheid voedsel (39.6) of drank (40.5) en in het vervroegen van de maaltijden als er zwaar werk op het land is (41.4).

Een lezing van de zogenaamde "Plattegrond van St Gallen" laat zien dat er voorzieningen zijn getroffen voor een verscheidenheid aan beroepen binnen het klooster: administratie, gastvrijheid, onderwijs, ziekenzorg, voedselvoorziening, schoonmaak, wasserij, liturgische voorbereiding en het kopiëren van manuscripten. Meestal gedaan door de honderden lekenarbeiders, zijn er verschillende industrieën actief: ganzen, kippen, tuinen, (10) het opslaan, malen, drogen en pletten van graan, een bakkerij, een brouwerij, paarden en ossen. Tot de arbeiders behoorden volders, smeden, goudsmiden, draaiers, schildmakers, zwaardslippers, zadelmakers, schoenmakers en herders. (11)

Een twaalfde-eeuwse beschrijving van de abdij van Clairvaux geeft een opsomming van het werk dat de monniken daar deden: wijngaarden verzorgen, gewassen oogsten, takken verzamelen voor brandhout, braamstruiken rooien, boomgaarden aanleggen, vissen kweken, moestuinieren, graan malen, meel zeven, bier brouwen, laken vollen, leer looien, koken, wassen, grasland verzorgen en hooien. (12)

Vooraf in de kloosters die ver van menselijke bewoning lagen, ontwikkelde zich een traditie van zelfvoorziening waarbij kloosters virtuele dorpen werden. Dit was nog steeds duidelijk in de grote vestigingen van de negentiende eeuw en blijft bestaan in de herinnering, zo niet in werkelijkheid. Ondertussen vulden monniken de noodzakelijke kunsten en ambachten van zelfvoorziening aan met nieuwe activiteiten: cultureel, educatief, pastoraal - vooral na de aandrang van de Oostenrijks-Hongaarse keizer Jozef II dat alleen kloosters die "nuttig" waren mochten blijven bestaan.

Het is duidelijk dat de verschillende beroepen van monniken elk hun specifieke dynamiek hebben in de context van het monastieke leven. Het is daarom de moeite waard om te proberen de rol die werk speelde in het spirituele leven van de monniken bloot te leggen. Aquinata Böckmann suggereert vijf gebieden waarop werk functioneert binnen het monastieke leven:

1. Het voorziet in levensonderhoud om de gemeenschap te ondersteunen.
2. Het is een middel tot ascese, een onderdeel van een gedisciplineerde levenswijze.
3. Het biedt de mogelijkheid om een gift te geven aan de armen.
4. Het kan helpen bij de ontwikkeling van een dieper gebedsleven.
5. Samenwerking bouwt een gevoel van solidariteit op in de gemeenschap. (13)

Dit zijn belangrijke voordelen en ze bieden een checklist voor het beoordelen van de monastieke aard van bepaalde functies. We moeten echter toegeven dat er ook andere benaderingen mogelijk zijn.

Als we de vermaningen van Prediker serieus nemen, dan moeten we ernaar streven om zelfs in de zwaarste taken plezier te vinden. Elke baan heeft zijn uitdagingen, maar met een positieve instelling kunnen deze gezien worden als kansen voor persoonlijke groei en niet als beklemmende kwellingen. Zoals Friedrich Nietzsche schreef: "Wat ons niet doodt, maakt ons sterker." Omgaan met praktische moeilijkheden brengt het beste in ons naar boven. Het is ook, zoals Sint Benedictus lijkt aan te geven in RB 58.7-8, een goede indicator voor de ernst van iemands verlangen om monnik te worden.

Plezier vinden in ons werk is vaak het resultaat van aandacht besteden aan de kwaliteit van wat we doen, in plaats van ons te haasten om het af te maken met zo min

mogelijk inspanning en in zo min mogelijk tijd. De praktijk van aandachtig werken wordt ook wel "het streven naar uitmuntendheid" genoemd. Nu realiseer ik me dat zo'n principe verkeerd geïnterpreteerd kan worden. Kloosters zitten vol perfectionisten, en een deel van de strijd die we ons hele leven voeren is het herkennen van de schoonheid van imperfectie, volgens het Japanse esthetische principe *wabi sabi*. Niet bang zijn om te erkennen dat alles wat we doen inherent onvolmaakt, vergankelijk en onvolledig is. Het is niet onbekend dat sommige monniken lijden aan een obsessieve dwangstoornis, zodat ze voortdurend worden getiranniseerd door het superego om alles te doen en opnieuw te doen, ongelukkig strevend naar een onmogelijk niveau van perfectie. (14) Als we het hebben over het nastreven van uitmuntendheid, denken we niet zozeer aan objectieve perfectie, maar aan iets subjectiefs - van personen die zich volledig investeren in wat ze doen, en al hun ervaring, inzicht en vaardigheid toepassen op de taak die ze uitvoeren. Het kan koken zijn of naaien of ploegen of boeken schrijven. In veel gevallen houdt goed werken ook in dat je afstand doet van het valse ideaal van multitasking. Volgens het gezegde van Gregorius de Grote dat door de eeuwen heen is doorgegeven: *Age quod agis* [doe wat je doet]. (15)

Paus Franciscus heeft gesproken over het gevaar dat efficiëntie de menselijke waarden in het werk verdringt: "Heb de moed om tegen de stroom in te gaan van deze cultuur van efficiëntie, deze cultuur van verspilling." (16) Dit is niet om de rol van de logica van de opeenvolging in het ordenen van taken te onderschatten, maar om te

voorkomen dat een onnatuurlijk tempo wordt afgedwongen met als enige doel het werk zo snel mogelijk af te krijgen of meer dingen gedaan te krijgen in de beschikbare tijd.

Er moet niet alleen rekening worden gehouden met de kwantiteit van het werk, maar ook met de kwaliteit ervan. Hoewel het waar is dat meetbare doelen eerder de aandacht trekken en gehaald worden, zijn minder meetbare doelen soms belangrijker, niet alleen op zichzelf, maar ook voor de voltooiing van een bepaald project. Wat wel "fixatie op metingen" (17) wordt genoemd, kan leiden tot de situatie waarin belangrijke gebieden van de observatie van monniken worden beschouwd als minder vatbaar voor publieke bewondering en dus minder status uitdragen, en als gevolg daarvan niet zoveel energie krijgen als meer zichtbare prestaties.

Eén manier om de nadruk op de subjectieve kwaliteit van werk te begrijpen is door het te zien in termen van "flow". In 1990 publiceerde Mihaly Csikszentmihalyi zijn boek *Flow: De psychologie van de optimale ervaring*, waarmee hij een nieuwe term in de taal introduceerde. (18) De optimale ervaringen waarover hij schreef, waren momenten waarop mensen wezenlijk vrij zijn van druk van buitenaf en zich volledig kunnen concentreren op wat ze aan het doen zijn. Wat de taak ook is, of het nu kunst, schrijven, muziek, sport of wetenschap is, het ligt bijna binnen het bereik van hun gebruikelijke capaciteiten, zodat ze de basisvaardigheden hebben om het uit te voeren, maar tegelijkertijd worden ze uitgedaagd om hun grenzen te verleggen. Dit betekent dat oppperste concentratie nodig is, niet op een manier die hen

angst inboezemt, maar omdat ze in zo'n intensieve toepassing een gevoel van verrukking vinden. De identificatie van de doener en de daad is zo nauw dat het bijna lijkt alsof de activiteit zichzelf uitvoert. Het stroomt. In zo'n staat van bewustzijn worden afleidingen gemakkelijk verbannen zodat de persoon volledig opgaat in de handeling. En de tijd vliegt.

Ondertussen is er een proces van interne feedback dat een gevoel geeft dat alles goed gaat. Een ervaren boogschutter kan weten dat de pijl op koers ligt nog voordat hij het doel bereikt - omdat het goed voelt. Wanneer iemand handelt in een staat van flow, is de activiteit meestal van een hoog niveau, objectief gesproken. Subjectief gezien is het de bron van geluk, creativiteit, voldoening, vervulling. Vaak genoeg leidt succes niet tot trots of arrogantie, omdat de persoon voelt dat wat gedaan is, is uitgevoerd onder invloed van iets dat groter is dan hijzelf en waarvoor hij alleen maar nederigheid kan voelen. Schrijvers schrijven hun werk soms dankbaar toe aan de inspiratie van hun muze tijdens het schrijven. Het werk zelf, en ook de nasleep ervan, is relatief vrij van egoïstische eisen. Tot op zekere hoogte is het autonoom; het staat los van de gewone eisen van het dagelijks leven.

De staat van flow is meestal voorbehouden aan mensen met een zekere helderheid over de doelen in hun leven, en deze vormen hun motivatie zodat wat ze doen onder hun impuls zelfmotiverend is, oftewel *autotelisch*. Deze duidelijkheid stelt hen in staat om een hoge mate van zelfcontrole uit te oefenen in hun dagelijkse bezigheden. De Olympische

zwemmer staat vroeg op om te trainen; om te oefenen ziet de concertpianist af van veel alternatieve bezigheden. Zij die toegewijd zijn om hun gaven te gebruiken, blijven hun universum op een geordende en systematische manier uitbreiden, ontwikkelen hun vaardigheden en weerstaan de altijd aanwezige verleiding om hun energie te verspillen aan dingen die er niet toe doen. Het zijn beoefenaars van vrije tijd, niet van luiheid. We kunnen iemand als Mozart zien als iemand die van nature begaafd was, die niet veel hoefde te doen om zijn duizelingwekkende talenten te tonen. Toch zou hij het hier zelf waarschijnlijk niet mee eens zijn, want we weten dat hij kritiek had op de volgende generatie omdat ze hun energie verspilden en hun tijd verloren lieten gaan. Zelfs een wonderbaarlijk talent vereist voeding en hard werk. We zijn niet altijd grootmoedig genoeg om dit te erkennen. De diva Joan Sutherland reisde overal naartoe met haar stemcoach en liet geen dag voorbij gaan zonder veel tijd te besteden aan oefenen.

Een waardering voor flow vraagt van ons een erkenning van de nobelheid van menselijke arbeid. Ondanks de boodschap die sommigen ontvangen uit het Genesisverhaal over de zondeval, voel ik me ongemakkelijk bij het idee dat werk moet worden gezien als een boetedoening. Evenmin ben ik een bijzonder vurig bewonderaar van dat soort hersenloos werk waarin arbeiders zich niet hoeven te investeren, zodat hun geest vrij is om af te dwalen, zelfs als dat werk hen in staat stelt om te grazen in verheven spirituele weiden. (19) Er is aan eerlijk menselijk werk niets inherent gebrekkig dat verholpen moet worden door er iets aan toe te voegen. De meeste gemeenschappen hebben liever dat de monastieke

koks het avondeten niet laten aanbranden; het interesseert ze niet of ze midden in de groentebereiding werden meegesleurd in de extase van mystieke overdaad.

De adel van het werk werd gevierd in de encycliek *Laborem exercens* van paus Johannes Paulus II van 14 september 1981. Hij spreekt over de inherente waardigheid van werk en over de noodzaak om het ondergeschikt te maken aan menselijke waarden: "Werk is een fundamentele dimensie van het menselijk bestaan op aarde ."En "Werk is iets goeds voor de mens - iets goeds voor zijn mens-zijn, omdat de mens door te werken niet alleen de natuur transformeert door haar aan te passen aan zijn eigen behoeften, maar hij bereikt ook vervulling als mens en wordt in zekere zin 'meer mens'. " (20)

De primaire basis van de waarde van werk is de mens zelf, die er het onderwerp van is. Dit leidt onmiddellijk tot een zeer belangrijke conclusie van ethische aard: hoe waar het ook is dat de mens bestemd is voor werk en ertoe geroepen is, werk is in de eerste plaats "voor de mens" en niet de mens "voor het werk". Door deze conclusie erkent men terecht de voorrang van de subjectieve betekenis van werk boven de objectieve. Laten we, gegeven deze manier van begrijpen en ervan uitgaande dat verschillende soorten werk die mensen doen meer of minder objectieve waarde kunnen hebben, niettemin proberen aan te tonen dat elk soort werk vooral wordt beoordeeld aan de hand van de waardigheid van het subject van het werk, dat wil zeggen de persoon, het individu dat het werk verricht. (21)

Kwaliteitswerk heeft een speciale betekenis in het leven van celibatairen. Zoals we weten zijn er drie belangrijke seksuele behoeften die in het leven van een mens naar voren komen en elkaar waarschijnlijk tot op zekere hoogte overlappen: genitaliteit, intimiteit en generativiteit. Vooral in het midden van het leven is generativiteit belangrijk. Mensen willen niet alleen iets unieks creëren, maar ook iets achterlaten dat hun signatuur draagt. Dit is van vitaal belang voor hun gevoel van welzijn, hun tevredenheid met het kloosterleven en hun vermogen om het soort ontberingen en dwaasheden te verdragen die wij allemaal wel eens meemaken. Het gebeurt soms in kloosters - vooral in kloosters die meer expliciet gewijd zijn aan het besloten contemplatieve leven - dat er relatief weinig mogelijkheden zijn voor echt generatieve activiteiten. Het gevolg is dat men monniken laat rondlopen terwijl hun talenten onderontwikkeld en onderbenut zijn. Dit is niet goed voor hen, omdat het er vaak toe leidt dat ze hun leven verspillen aan trivialiteiten. En het is niet goed voor de gemeenschap, omdat onderontwikkelde talenten snel kunnen uitgroeien tot een algemene ontevredenheid over het monastieke leven en de neiging om initiatieven te ondermijnen die gericht zijn op het verduidelijken en versterken van de fundamentele prioriteiten van de groep.

Hoe komt het dat de talenten van monniken en monialen onontwikkeld blijven? Soms is het omdat de vraag naar inkomensgenererende beroepen totaal is en er geen tijd overblijft voor activiteiten die niet direct bijdragen aan de inkomensstroom. Soms zijn de mogelijkheden beperkt tot diegenen die binnen de cirkel van goedkeuring van de

overste vallen: hun behoeften en gaven worden gewaardeerd en deuren worden voor hen geopend. De behoeften van degenen buiten deze kring kunnen effectief worden genegeerd door pastorale nalatigheid, door een soort wraakzucht waarin ze worden gestraft omdat ze niet helemaal extatisch zijn over de prestaties van de overste, of door afgunst waarin hun begaafdheid wordt gezien als een bedreiging voor de heersende middelmatigheid.

Natuurlijk, wat voor werk er ook gedaan wordt, er gaan wel eens dingen mis - misschien door een fout van de werker, misschien door de onvermijdelijke effecten van externe omstandigheden. Moeilijkheden in het werk vormen een universeel element van het echte leven. Als we veerkrachtig genoeg zijn om met de situatie om te gaan in plaats van anderen de schuld te geven of onszelf verwijten te maken, is er geen grote schade. De meesten van ons hebben ervaren dat karakter wordt opgebouwd en erkend wanneer mensen creatief moeten omgaan met negatieve situaties, of die nu aan henzelf of aan anderen te wijten zijn. In de mate dat we onder druk staan door onze tegenslagen, kunnen we doen wat alle christenen doen, we kunnen onze moeilijkheden meenemen naar het gebed en de helende balsem van stille tijd met God toestaan om ons verdriet te verzachten en ons naar een rustiger ruimte te brengen - en misschien, tegelijkertijd, om ons een lesje te geven in onthechting en zuiverheid van intentie!

Het gebeurt in kloosters dat we soms slecht werk toegewezen krijgen - werk waarvoor we ongeschikt of ongetraind zijn, of werk dat iedereen met succes heeft

vermeden. In zulke situaties moeten we onze zekerheid en voldoening vinden in andere gebieden van ons leven, zodat we niet onnodig gekrenkt worden door het gevoel dat het werk ons onwaardig is. Misschien bereiken we niet het niveau van gelijkmoedigheid dat Sint Benedictus voor ogen heeft in zijn zesde en zevende trap van nederigheid, maar als we onze rust kunnen hervinden en ons beste beentje voorzetten in het werk, zullen we misschien ontdekken dat de dingen minder erg zijn dan we hadden verwacht. En wie weet vinden we voldoening in de onwelkome taken en zelfs een beetje plezier. Uiteindelijk hebben vreugdeloze goede werken voor niemand echt nut.

Elk werk dat we doen heeft zijn eigen ritme dat niet altijd inzichtelijk is voor mensen die ernaar kijken. De meeste taken liggen ergens op een spectrum tussen inspiratie en transpiratie; soms is er geen houden aan en op andere momenten kunnen we nauwelijks bewegen. Als schrijver ben ik me ervan bewust dat woorden soms makkelijk vloeien en dat er op andere momenten niets komt en je beter iets anders kunt vinden om te doen. Op de vraag waar hij het materiaal voor zijn boeken vandaan haalt, zei de Amerikaanse schrijver Don De Lillo: "Het komt voort uit alle tijd die een schrijver verspilt." (22) Dit impliceert dat "tijd verspillen" een integraal onderdeel is van het creatieve proces van schrijven. Mijn eigen ervaring is dat een pauze of onderbreking vaak al voldoende is om de woorden weer te laten stromen.

In onze hyperactieve wereld is het waarschijnlijk nuttig om iets van het monastieke onderricht over vrije tijd te heroverwegen. (23) Sint Benedictus zal het me waarschijnlijk niet vergeven dat ik één woord heb weggelaten in zijn openingszin van het hoofdstuk over werk: "Ledigheid is de vijandelijke energie van de ziel"! De maximale hoeveelheid werk in de beschikbare tijd proppen is niet noodzakelijk een deugd. Vaker wel dan niet een pauze nemen zal zowel de kwaliteit van het werk als de instelling van de werknemer verbeteren. Hier hoeft ik niet meer te zeggen dan dat er een rol is weggelegd voor herstel en ontspanning in het monastieke leven, hoewel het natuurlijk geen voltijds beroep moet worden.

Soms is overwerk een ernstiger probleem in kloosters dan ledigheid; dit is vooral zo nu de werkkraft afneemt en de kloosterbevolking vergrijsst. Nieuwkomers bieden niet per se een oplossing, omdat ze vaak opdrachten krijgen die passen bij hun eigen specifieke behoeften, terwijl de capaciteit om in de behoeften van de gemeenschap te voorzien gelijk blijft. Een kleiner aantal arbeidskrachten is niet de enige oorzaak van een neiging tot overwerken. Het gebeurt soms, tijdens een periode van persoonlijke overgang of over een langere periode, dat een monnik ontgoocheld raakt over de spirituele componenten van monastieke *conversatio* en er zo weinig mogelijk gebruik van maakt. Eerst worden het persoonlijk gebed en de lectio divina teruggeschroefd, dan beginnen de deelname aan en de stiptheid van het getijdengebed eronder te lijden en zelfs de eucharistie begint af te glijden. Allemaal door de eisen van het werk; dat wordt tenminste beweerd.

Het valt te vergeven als je vermoedt dat je werk groeit, niet uit noodzaak, maar om de leemte op te vullen die ontstaat door een sterk verminderde betrokkenheid bij spirituele oefeningen. Een soortgelijk fenomeen kan worden waargenomen wanneer werk wordt gebruikt als middel om deelname aan het gemeenschapsleven te vermijden, of het nu gaat om formele bijeenkomsten of informele ontmoetingen. Soms worden zelfs maaltijden overgeslagen. Het kan gebeuren, vooral tien tot twintig jaar na de professie, dat een monnik bevangen wordt door het virus van ambitie en begint te werken om zijn status in de gemeenschap of bij buitenstaanders te verbeteren. Werk wordt allesbepalend en andere gebieden van de monastieke

observantie stagneren. "De laatste verleiding is het grootste verraad, de juiste daad doen om de verkeerde reden."

Ik denk dat wanneer Sint Benedictus spreekt over de "arbeid van gehoorzaamheid" (Prol. 2) hij *oboedientia* gebruikt als een algemene verwijzing naar het geheel van de monastieke *conversatio* in plaats van naar het specifieke begrip van doen wat je wordt opgedragen. Het tegenovergestelde is *desidia*, een woord dat is afgeleid van *sedere*; het betekent zitten en niets doen. We moeten onthouden dat het primaire werk van de monnik zijn monastieke leven is; de taken die hij moet doen, wat ze ook zijn, ontleen hun context en betekenis aan het feit dat ze deel uitmaken van zijn monastieke leven, niet minder essentieel voor de integriteit van de *conversatio* dan de andere elementen. Mag ik herinneren aan de opmerking die al citeerde van kardinaal Braz de Aviz op het Abtencongres in 2012: Soms "moeten we de moed hebben om onze werkzaamheden te verminderen om ons charisma te redden." Vooral in deze tijd waarin veel gemeenschappen minder talrijk zijn, is het belangrijk dat we voorkomen dat onze werkdruk zodanig toeneemt dat de monniken noch de tijd noch de energie lijken te hebben voor de essentiële activiteiten van de monastieke dag.

Misschien had Prediker gelijk en moeten we ons concentreren op het vinden van plezier in ons werk, dankbaar zijn dat we de kans hebben om onze talenten te gebruiken en te ontwikkelen en anderen van dienst te zijn. En we moeten dankbaar zijn dat Sint Benedictus een systeem heeft bedacht waarin de mogelijkheid bestaat om

activiteiten te combineren en af te wisselen, zodat ieder van ons - waarschijnlijk op zijn eigen manier - een soort dynamisch evenwicht kan bereiken dat de basis legt voor een levenslange stabiliteit.

Misschien kunnen we het laatste woord geven aan de heilige Isidoor van Sevilla (560-636) uit het hoofdstuk over het werk van monniken in zijn *Regula monachorum*:

De monnik mag het nooit verafschuwen om betrokken te zijn bij enig werk dat nodig is voor de manier van leven van het klooster.

De patriarchen weidden schapen. De heidense filosofen waren naaiers en kleermakers (sutores et satores), en de rechtvaardige Jozef aan wie de Maagd Maria werd uitgehuwelijkt, was een handwerker. Zo was ook Petrus, de prins der apostelen, visser, en alle apostelen deden lichamelijk werk om het leven van het lichaam te ondersteunen.

Zo gaven personen met zulk groot gezag zich over aan taken en arbeid, zelfs eenvoudige. Hoeveel te meer dan moeten monniken dat ook doen, voor wie het niet alleen goed is dat ze met hun handen de levensbehoeften voor hun eigen leven produceren, maar ook door hun arbeid de noden van anderen lenigen.

Van hen die sterk van lichaam en in goede gezondheid zijn, is bekend dat ze op twee manieren zondigen als ze lui zijn; want niet alleen werken ze zelf niet, maar ze verhinderen anderen om te werken en nodigen hen uit om hun luiheid te imiteren. Laat daarom iedereen die het kloosterleven ingaat (quisque convertitur) oppassen God te dienen door hun arbeid en niet vervuld te raken van slapte en luiheid door zich over te geven aan luiheid. (24)

De mogelijkheid om te werken is een grote zegen voor monniken en monialen. "Werken is een gelegenheid voor een vruchtbare ascese die persoonlijke ontwikkeling en volwassenheid bevordert. Het bevordert de gezondheid van lichaam en geest en draagt in hoge mate bij aan de eenheid van de hele community." (25)

(1) "Werken is bidden" [is] vreselijk vanwege het cynisme, de rechtvaardiging, de minachting die eruit spreekt" (Jacques Ellul, *Prayer and Modern Man* [New York: The Seabury Press, 1970], 15).

(2) Linus Mundy, *Een retraite met Benedictus en Bernard: Samen God zoeken* (Cincinnati : St. Anthony Messenger Press, 1998), 56.

(3) Zuster Marie-Benoît Meeuws, "*Ora et Labora: benedictijns devies?*" *Collectanea Cisterciensia* 54, no. 3 (1992): 193-219, bij 213.

(4) Voor een algemeen overzicht van kloosterwerk, zie Michael Casey, "Handwerk in de Regel en daarbuiten," *Tjurunga* 78 (2010): 38-63.

(5) [Armand-Jean de Rancé,] *La Règle [sic] de saint Benoist nouvellement traduite et expliquée selon son véritable esprit* (Parijs: François Muguet en George & Louis Josse, 1689), 2:266-309.

(6) Adalbert de Vogüé, *La Règle de S. Benoît*, SC 185 (Parijs: Cerf, 1971), 596.

(7) Smaragdus van Saint-Mihiel, *Expositio in Regulam Sancti Benedicti* 48, in *Corpus Consuetudinum Monasticarum* 8:271; Smaragdus van Saint Mihiel: Commentaar op de Regel van Sint Benedictus, trans. David Barry, CS 212 (Kalamazoo, MI: Cistercian Publications, 2008), 432-33. De eerste tekst komt uit PL 66:957A. Zie

- ook Harry Hagan, "The Rule of Paul and Stephen: A Translation and Commentary," ABR 58, no. 3 (2007): 313--42. De tekst van Isidoor komt uit *Regula monachorum* 5.1 ; PL 83:8738.
- (8) Vogüé, La Règle de S. Benoît, SCh 1 85:600.
- (9) Terrence Kardong, " Een structurele vergelijking van *Regula Magistri* 50 en *Regula Benedicti* 48," *Regulae Benedicti Studia* 8/9 (1982): 93-104.
- (10) Er worden onder andere uien, prei, selderij, koriander, dille, papavers, radijs, snijbiet, knoflook, sjalot, peterselie, kervel, sla, tuinkers, pastinaak, kool en venkel verbouwd.
- (11) Walter Horn en Ernest Born, De plattegrond van St Gallen (Berkeley: University of California Press, 1979).
- (12) Pauline Matarasso, De cisterciënzer wereld: Kloosterlijke geschriften uit de twaalfde eeuw (Londen: Penguin, 1993), 287-92.
- (13) Aquinata Böckmann , "RB 48: Over de dagelijkse handenarbeid," ABR 59, nos. 2-3 (2008): 141-66, 253-90.
- (14) "Dit altijd werken om te perfectioneren / Dat wat van nature onvolmaakt moet blijven" (Geoffrey Hill, Broken Hierarchies: Poems 1952-2012 [Oxford: Oxford University Press, 2014]).
- (15) Homilieën over het Evangelie 37.9; CC 141:355; Dialogen 4, 58.1 ; SCh 265:194.
- (16) Paus Franciscus, "Homilie op XXVIII Wereldjongerendag: 27 juli 2013," in L'Osservatore Romano 29-30 juli 2013, 4. In een toespraak tot de Pauselijke Academie voor Sociale Wetenschappen op 20 oktober 2017 zei hij: "We kunnen fundamentele waarden zoals democratie, rechtvaardigheid, vrijheid, het gezin en de schepping niet offeren op het altaar van de efficiëntie - het 'gouden kalf' van onze tijd."
- (17) Door Gerry Mueller van de Katholieke Universiteit van Amerika, geïnterviewd in Late Night Live op 14 februari 2018.
- (18) Flow: De psychologie van optimale ervaring, New York: Harper and Row, 1990.
- (19) Dit leek beoogd te worden door het 'gewoontenboek' van Cluny, waar het werk werd geritualiseerd: processies, psalmen, lezingen werden toegevoegd aan alledaagse taken zoals werken in de tuin, alsof het werk zelf geen inherente betekenis had behalve dat wat eraan werd toegevoegd.
- (20) Johannes Paulus II, *Laborem exercens*, §9.
- (21) Johannes Paulus II, *Laborem exercens*, §6.
- (22) David Remnick, "Ballingschap in Main Street: De verborgen onderwereld van Don De Lillo," *The New Yorker*, 15 september 1997, 43.
- (23) Zie hierover Michael Casey, Vreemdelingen in de stad: Beschouwingen over de overtuigingen en waarden van de Regel van Sint Benedictus (Brewster, MA:

Paraclete Press, 2005), 26-37; Genade op de reis naar God (Brewster, MA: Paraclete Press, 2018), 147-59.

(24) Isidoor van Sevilla, *Regula monachorum* 5:2-3; PL 83:873-74.

